

"RUSLAND BEVRIJDT OEKRAÏNE"

Een informatieoorlog met des- en misinformatie

Aanleiding

Factcheckers, een vloggende president, oorlogsbeelden uit games, propaganda, betaalde influencers, verboden sociale media kanalen, deepfakes, fake factcheckers, misleidende landkaarten, een censuurwet en burgervlogs. De oorlog in Oekraïne is óók een informatieoorlog, waarin het ingewikkeld is om betrouwbare informatie van des- en misinformatie te onderscheiden.

Waar speelt de casus zich af?

De casus speelt zich af in de hele maatschappij, of eigenlijk de hele wereld. Op allerlei socialemediakanalen, traditionele media, offline media (zoals billboards), in de klas, op straat, op je werk, overal is er informatie over de oorlog in Oekraïne. Het is een strijd om de beeldvorming.

Hoe leer je jouw leerlingen en studenten om goed in gesprek te gaan over verkeerde informatie? En hoe ga je daarbij zélf het gesprek met je studenten aan?

Door de gesprekshandleiding (zie blz. 3) te volgen kun je met je studenten een constructief gesprek voeren over een onderwerp als de (des)informatieoorlog tussen Oekraïne en Rusland.

Situatie

“[Rusland bevrijdt Oekraïne](#)”, een quote die op (sociale) media veel voorbijkomt. De oorlog in Oekraïne wordt uitgevochten op het land met soldaten, tanks en wapens, maar ook op sociale media. De strijdende partijen bestoken de eigen bevolking en de wereld met (des)informatie en propaganda. Op grote schaal wordt er informatie ingezet om de publieke opinie te beïnvloeden. Zo probeert de Oekraïense president Zelensky met vlogs en toespraken in buitenlandse parlementen om landen aan zijn kant te krijgen. En lijkt in Rusland President Poetin zelf de informatieoorlog te voeren door propaganda via de staatsmedia en het afsluiten van socialemediakanalen (Bron: [Volkskrant](#)).

Hoe beïnvloedt desinformatie de kwaliteit van het werk en professionaliteit van de beroepsgroepen die te maken krijgen met deze casus?

Als **mediamaker of journalist** moet je omgaan met verschillende informatiestromen. Als je een item maakt over de oorlog moet je checken of de berichtgeving waar is. Daarnaast moet een mediaredactie zich afvragen [welke \(gruwelijke\) beelden ze wel of niet tonen](#). Bovendien hebben correspondenten in het buitenland, zoals in Rusland, het steeds moeilijker om hun werk te doen, vanwege de inperkingen van de persvrijheid.

Als **(toekomstige) leraar** kan je te maken krijgen met leerlingen die vragen, meningen of emoties (zoals angst voor een oorlog in Nederland) hebben over de oorlog in Oekraïne. Daarnaast kunnen ze gruwelijke beelden tegenkomen op sociale media en beelden waarvan ze niet zeker weten of het echt of nep is.

Als **zorgprofessional** kunnen cliënten en patiënten eveneens vragen, meningen en emoties hebben over de oorlog. Ze hebben dingen online, op tv of in de krant gelezen waar ze over willen praten.

Relevante bronnen bij deze casus

- [Netwerk Mediawijsheid: 'Van nepnieuws tot digitale veiligheid. Mediawijs omgaan met de oorlog in Oekraïne'](#)
- [NOS: 'In de 'informatieoorlog' zoekt Oekraïne steun, Rusland probeert twijfel te zaaien'](#)
- [EenVandaag: 'Oekraïne lijkt informatieoorlog van Rusland te winnen'](#)
- [Nieuwscheckers: 'Nepberichten vervuilen nieuws over Oekraïne'](#)
- [ProPublica: 'In the Ukraine Conflict, Fake Fact-Checks Are Being Used to Spread Disinformation'](#)

- [The Guardian: 'Deepfakes v pre-bunking: is Russia losing the infowar?'](#)
- [NOS: 'Oorlog ook online: twee voorbeelden van misinformatie door Oekraïne'](#)
- [NOS Jeugdjournaal: 'Sommige filmpjes van de oorlog op TikTok zijn nep \(maar hoe weet je dat?\)'](#)
- [HUMAN/VPRO: 'Hoe wat er écht gebeurt in Oekraïne jonge Russen toch bereikt'](#)
- [RTL Nieuws: 'Leugen doorgeprikt: Foeke laat zien waarom beelden Boetsja echt zijn'](#)

Relevant lesmateriaal

- [Wikiwijs: Lesmateriaal over 'Oorlog en Vrede' in het basisonderwijs](#)
- [Wikiwijs: Lesmateriaal over 'Oorlog en Vrede' in het voortgezet onderwijs](#)

Goed in Gesprek Challenge

Je kunt met jouw klas deelnemen aan de landelijke Goed in Gesprek (GiG) Challenge. Om deel te nemen kunnen je studenten reageren tot 22 mei 24:00 uur.

De opdracht: *deel je ervaringen over de gesprekken die je hebt gehad over desinformatie in relatie tot de oorlog in Oekraïne.*

Doel van de challenge

Het doel van de challenge is om jongeren na te laten denken over het aangaan van een gesprek met iemand die op het verkeerde been is gezet door desinformatie.

Hoe kan je meedoen met je klas?

A) Studenten maken een korte video over hoe zij het gesprek zouden voeren, of schrijven dit uit in maximaal 1 A4. **Let op:** jij, als docent, moet de inzending van je studenten doorsturen via de website [www.goedingesprek.nl](#) om mee te dingen naar de prijzen.

B) Studenten kunnen (individueel) meedoen via sociale media, door bijvoorbeeld te reageren op een oproep van [Marieke Kuypers op TikTok](#), waarin zij jongeren uitdaagt om via een duet, stitch of upload van een eigen video hun ervaringen met gesprekken over desinformatie te delen. **Let op:** alleen de bijdragen met de hashtag #goedingsprek worden beoordeeld.

Wat kan je winnen?

Een kilo chocolade voor de hele klas of kaartjes voor het Goed in Gesprek Event op 14 juni bij Youseum in Amsterdam. Daar worden de drie beste inzendingen beloond met een gastles door [Marieke Kuypers](#), [Quinn en Aaron](#) of [Elbert Velleman](#).

Heb je vragen over deze challenge?

[Kijk hier voor meer informatie](#) of mail naar campagnes@mediawijzer.net.

Handreiking omgaan met desinformatie in de beroepspraktijk

Zie voor specifieke tips over omgang met desinformatie in de beroepspraktijk ook de [Handreiking omgaan met desinformatie](#) die is samengesteld door de Rijksoverheid. Deze handreiking geeft handvatten om desinformatie te herkennen en om hierover in gesprek te gaan. Er staan bijvoorbeeld negen adviezen in voor het voeren van een goed gesprek. De handreiking bundelt wetenschappelijke inzichten en is gebaseerd op ervaringen met desinformatie over coronavaccins. De lessen en tips zijn echter ook op andere onderwerpen toe te passen. De handreiking wordt bovendien bijgewerkt met nieuwe inzichten.

Hoe ga je zélf goed met je studenten in gesprek over verkeerde informatie?¹

Door onderstaande stappen aan te houden haal je de angel uit pijnlijke situaties. Op een efficiënte manier worden de opvattingen van studenten getoetst aan andere perspectieven en wordt er een constructief gesprek op gang gebracht.

Fase 1

Word gesprekspartner

Ontken het wereldbeeld van je studenten niet

- **Herhaal** in je eigen woorden wat er is gezegd
- **Vraag** of je dat goed begrepen hebt
- **Reageer**: - Als het gesprek wel verder vervolg kan krijgen, vraag om toelichting: "Kun je dit uitleggen?"
- Vraag om informatiebronnen: "Waar heb je dit gehoord, gezien of gelezen?"

Houd het gesprek open

—————> **Tip:** Betrek de hele klas bij het gesprek door een persoonlijk voorzetje te geven.

Bevraag studenten actief

Je kunt denken aan vragen als: "Hoe denk je hierover?", "Leg eens uit?", "Denken andere studenten hier anders over?", "Ben je hier zelf wel eens mee in aanraking gekomen?"

Probeer een antwoord te krijgen op de vraag:
Waarom raakt deze kwestie je studenten (niet)?

Besef vanuit een pedagogisch standpunt dat studenten zich in een ontwikkelfase bevinden.

Naar fase 2 & 3 >

< Terug naar eerste pagina

¹Onderstaande aanbevelingen komen uit de methode "Dialoog als Burgerschapsinstrument" van [Diversio](#). Bekijk [hier](#) de volledige methodiek en [hier](#) informatie over de bijbehorende docententraining. Voor meer informatie over hoe je als docent om kunt gaan met desinformatie en polarisatie in het klaslokaal verwijzen we je graag naar de training [Dialoog in tijden van desinformatie](#) van Diversio & [Beeld en Geluid](#).

Fase 2

Faciliteer de dialoog

Leg de focus op de meningen en ideeën van je studenten, betrek de hele klas bij het gesprek en geef ze de kans om elkaar te corrigeren of aan te vullen

Je kunt denken aan vragen als: “Denkt iemand hier anders over?”, “Kan iemand zich voorstellen dat iemand hier totaal anders over denkt?”, “Ken je andere opvattingen om je heen?”, “Of uit de politiek, de krant, of van tv of internet?”

→ **Tip:** Ga waar nodig op positieve wijze de confrontatie aan

“Is dit hetzelfde als...?”, “Hoe verhoudt zich dit tot de vrijheid van...?”, “Wat zou het voor gevolgen hebben als iedereen/niemand zo zou denken?”

- Let erop of het gesprek door één of meer studenten wordt gedomineerd.
- Gebruik botsingen om studenten iets bij te brengen en te ondersteunen in hun ontwikkeling.

Fase 3

Vat samen en blik terug

Zorg dat er altijd ruimte is om het gesprek positief af te sluiten, en benoem dat verschillende perspectieven en opvattingen naast elkaar bestaan.

- Let er bij de afronding van het gesprek op of er studenten zijn die zich buitenspel gezet voelen.
- Bedank de klas voor openheid en inbreng.
- Reflecteer na afloop zelf op het gesprek: moeten je studenten stoom afblazen of is er iets meer aan de hand? Vertaal zorgen en structurele vragen van je studenten en bespreek deze met collega's. Bedenk daarnaast ook over hoe en wanneer dit gesprek vervolg kan krijgen.

[< Terug naar eerste pagina](#)

MBO MEDIAWIJS.NL

wikiwijs

Kennisnet

BEELD EN GELUID

Deze casus is gebaseerd op deskresearch. Voor meer lesmateriaal, professionaliseringsmateriaal en andere praktijkvoorbeelden over desinformatie ga naar mbomediawijs.nl/desinformatie of wikiwijs.nl/desinformatie.